

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnie-niemieckie/95557,Tragiczne-losy-komendanta-Strzelca-z-lwonicza.html>

Zbiory Adama Nycza

ARTYKUŁ

Tragiczne losy komendanta „Strzelca” z Iwonicza

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej (1922-1939) II Rzeczpospolita (1939-1945) II wojna światowa

Autor: PAWEŁ FORNAL, ADAM NYCZ 05.10.2022

Tytułowy komendant „Strzelca”, sierżant Mikołaj Nycz, to zaginiony w mrokach tragicznych losów wojennych II Rzeczpospolitej bohater. Dzięki staraniom Pana Adama Nycza, zajmującego się historią swojego stryja, udało się jego postać

przywrócić do zbiorowej pamięci.

Wraz z odzyskaniem przez Polskę niepodległości, na początku 1919 r., zgłosił się do tworzonego Wojska Polskiego i brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Mikołaj Nycz był podoficerem Wojska Polskiego i komendantem Związku Strzeleckiego w Iwoniczu. Po rozpoczęciu działań wojennych we wrześniu 1939 r. wraz ze swymi podkomendnymi zabezpieczał okoliczne obiekty sanatoryjne, pełniąc służbę patrolową, wartowniczą i porządkową.

Po zajęciu Iwonicza przez oddziały Wehrmachtu, i nastaniu okupacji niemieckiej, tworzył w tej miejscowości tajne struktury Organizacji Orła Białego (OOB), którą w połowie 1940 r. podporządkowano Związkowi Walki Zbrojnej (ZWZ).

W sierpniu 1940 r. aresztowany w Krośnie, więziony był w Jaśle, Tarnowie, a następnie w KL Auschwitz, gdzie został przez Niemców zamordowany.

**Mikołaj Nycz w mundurze
sierżanta WP, lata 1919-1920.**

Zbiory Adama Nycza

Niewiele wiadomo o jego dzieciństwie, młodości i przebiegu służby wojskowej. Z dostępnych informacji i nielicznych dokumentów wynika, że Mikołaj Nycz urodził się 6 grudnia 1900 r. w Iwoniczu, w rodzinie chłopskiej o patriotycznych tradycjach, jako syn Szymona i Marianny. Tam miał ukończyć szkołę powszechną i praktykować w zawodzie szewskim.

W służbie Polsce

Wraz z odzyskaniem przez Polskę niepodległości, na początku 1919 r., zgłosił się do tworzonego Wojska Polskiego i brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w latach 1919–1921, podczas której za swoje zasługi bojowe awansował do stopnia sierżanta. Brak jednak dokumentów to potwierdzających. Z tego okresu zachowała się tylko prezentowana powyżej fotografia.

Z końcem 1922 r. przydzielony został do 1. kompanii 10. Batalionu Sanitarnego w Przemyślu, gdzie prawdopodobnie służył jeszcze w 1923 r., kiedy to został zdemobilizowany.

Mikołaj Nycz (siedzi pierwszy z prawej) z kolegami z 1. kompanii 10. Batalionu Sanitarnego w Przemyślu koniec 1922 r. Zbiory Adama Nycza

Mikołaj Nycz, lata 30. XX w.

Zbiory Adama Nycza

**Członkowie Związku
Strzeleckiego w latach 30. XX w.**

W środku stoi Mikołaj Nycz.

Zbiory Adama Nycza

Powrócił wówczas do rodzinnego Iwonicza. Tam trudnił się pracą na roli, pomagając starszemu bratu Wiktorowi, a później prowadził własne, dwumorgowe gospodarstwo rolne. Dorabiał jako szewc w zakładzie Jana Deręga i sezonowo (od maja do września) w miejscowym uzdrowisku, obsługując urządzenia zdrojowe – saturatory.

Od połowy lat 20. XX w. działał w Związku Strzeleckim w Iwoniczu. Początkowo był dowódcą drużyny w Iwoniczu, a od 1937 r. komendantem Związku w tej miejscowości. Patronat nad iwoniczkim „Strzelcem” sprawował w tym czasie 2. Pułk Strzelców

Podhalańskich z Sanoka.

Od połowy lat dwudziestych XX w. działał w paramilitarnej organizacji społeczno-wychowawczej Związek Strzelecki (ZS) w Iwoniczu, którego prezesem był lekarz i oficer rezerwy dr Józef Aleksiewicz. Początkowo był dowódcą drużyny w stopniu drużynowego ZS w Iwoniczu, a od 1937 r. komendantem ZS w tej miejscowości. Patronat nad iwoniczkim „Strzelcem” sprawował w tym czasie 2. Pułk Strzelców Podhalańskich z Sanoka.

W sierpniu 1939 r. poprowadził ostatnią przed wybuchem wojny defiladę iwoniczkiego strzelca. Po rozpoczęciu działań wojennych, wspólnie z mjr Aleksiewiczem i swoimi podkomendnymi, niezmobilizowanymi rezerwistami oraz Policją Państwową, zabezpieczał okoliczne obiekty sanatoryjne, pełniąc służbę patrolową, wartowniczą i porządkową w Iwoniczu i okolicy.

Grupa mężczyzn z funkcjonariuszami Policji Państwowej przed budynkiem „Starego Pałacu” w Iwoniczu w latach 30. XX w. Trzeci od prawej stoi Mikołaj Nycz. Zbiory Adama Nycza

---

**Mikołaj Nycz w mundurze
drużynowego Związku
Strzeleckiego, koniec lat 30. XX
w. Zbiory Adama Nycza**

**Członkowie Związku
Strzeleckiego przed swoją
siedzibą w Iwoniczu w 1938 r. W
środkowym rzędzie, drugi od
lewej, stoi Mikołaj Nycz. Zbiory
Adama Nycza**

Cena konspiracji czy przypadkowe nieszczęście?

Po zajęciu Iwonicza przez oddziały Wehrmachtu, wraz z nastaniem okupacji niemieckiej, jako podoficer WP i

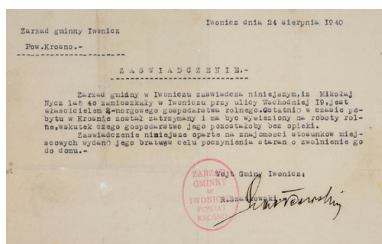
ZS tworzył w Iwoniczu oraz okolicy oparte na członkach ZS tajne struktury konspiracji niepodległościowej – najpewniej w ramach OOB, która w czerwcu 1940 r. weszła w skład ZWZ. Uczestniczył w tworzeniu szlaków kurierskich na Słowację (i dalej na Węgry) dla oficerów, podoficerów i żołnierzy WP udających się do tworzonej we Francji Armii Polskiej. Nie jest wykluczone, że osobiście, jako kurier, przeprowadzał przez granicę na stronę słowacką.

Wraz z nastaniem okupacji niemieckiej uczestniczył w tworzeniu szlaków kurierskich na Słowację (i dalej na Węgry) dla oficerów, podoficerów i żołnierzy WP udających się do tworzonej we Francji Armii Polskiej. Nie jest wykluczone, że osobiście, jako kurier, przeprowadzał przez granicę na stronę słowacką.

Z zachowanych dokumentów wynika, że przed 24 sierpnia 1940 r. został zatrzymany podczas łapanki na stacji kolejowej w Krośnie i miał być wywieziony na roboty przymusowe do III Rzeszy.

W krośnieńskiej placówce gestapo mógł zostać rozpoznany jako poszukiwany przedwojenny podoficer WP i aktywny działacz „Strzelca”. To wystarczyło, aby być podejrzanym przez gestapo o działalność dywersyjną i konspiracyjną.

Przetrzymywany był w więzieniu w Jaśle, w Tarnowie, a następnie, przed 8 października 1940 r., przetransportowany został do tworzonego w Oświęcimiu obozu koncentracyjnego, gdzie otrzymał numer 5756.

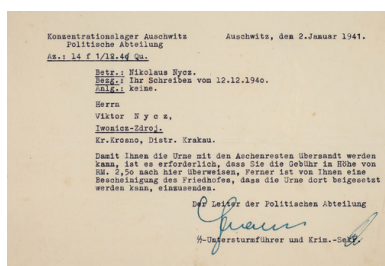

Zaświadczenie wydane 24 sierpnia 1940 r. przez wójta Gminy Iwonicz dotyczące zatrzymania (aresztowania) Mikołaja Nycza w Krośnie i zamiarze wywiezienia go na roboty rolne do Rzeszy Niemieckiej. Zbiory Adama Nycza

Przebywał tam tylko kilka tygodni, ponieważ zmarł 10 listopada 1940 r. Istnieją dwie wersje przyczyny jego śmierci. Pierwsza mówi o tym, że został zakatowany przez obozowych kapo, co było bezpośrednią przyczyną jego zgonu (oświadczenie świadka, współwięźnia obozowego Wiktora Sucha). Druga (już oficjalna, niemiecka) mówi, że przyczyną śmierci było zapalenie płuc.

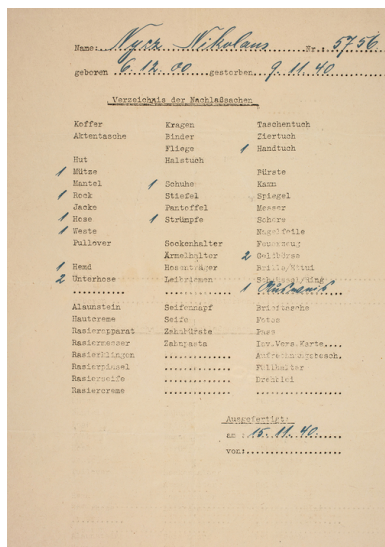
Na początku stycznia 1941 r. niemieckie władze obozu poinformowały rodzinę o jego śmierci i możliwości wykupienia urny z jego prochami po uiszczeniu stosownej opłaty.

Tak też się stało i rodzina otrzymała urnę z jego prochami oraz rzeczy osobiste. Jego pogrzeb odbył się 20 kwietnia 1941 r. z udziałem wielu mieszkańców Iwonicza i byłych jego podkomendnych, stając się patriotyczną manifestacją. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Iwoniczu. Nie zdążył założyć rodziny. Był kawalerem.

Pismo Szefa Wydziału Politycznego KL Auschwitz do Wiktora Nycza z 2 stycznia 1941 r. z informacją, że jeśli chce

otrzymać urnę z prochami brata
(Mikołaja Nycza), musi uiścić
opłatę. Zbiory Adama Nycza

Spis rzeczy Mikołaja Nycza
sporządzony w KL Auschwitz 15
listopada 1940 r., już po jego
śmierci (9 listopada 1940 r.).
Zbiory Adama Nycza

Kondukt pogrzebowy z trumną i
prochami Mikołaja Nycza na ul.
Wschodniej w Iwoniczu, 20
kwietnia 1941 r. Zbiory Adama
Nycza

COFNIJ SIĘ